

Torbágyi Laura Krisztina (ELTE)

A tanári magyarázó megnyilatkozások kódkeverési mintázatai a német mint idegen nyelvi órákon

Az előadás célja a német mint idegen nyelvi óra kétnyelvű interakciós gyakorlatának a bemutatása. Az célnyelvi óravezetés az idegen nyelvi órák módszertanában meghatározó törekvés, ám tanári megnyilatkozásokban megjelennek anyanyelvi elemek is, a nyelvtanulók idegennyelv-ismereti szintjéhez igazodva (Tódor 2005).

A tanulók kommunikációs tudatosságának fejlesztésében az idegennyelv-óra kétnyelvű interakciós gyakorlata alapvető jelentőséggel bír (Budai 2010, Knipf-Komlósi 2001, Krumm 1977:15, Langacker 1987:12). A vizsgálat elméleti háttere a diskurzuselemzés, a retorika, a pragmatika, valamint a nyelvpedagógia alapfogalmai mentén határozható meg. A fogalmak közül kiemelendő a tanári magyarázó megnyilatkozás, valamint az idegennyelv-órai tanári nyelvhasználatra jellemző kódkeverés. A vizsgálat a kódkeverésben azonosítható diskurzusstratégiák – a fordítás, az előhívás, a szóátadás, a diskurzusjelölők használata, valamint a szimultán morféma-identifikáció – mentén elemzi a tanári magyarázó megnyilatkozásokban felfedezhető kódkeverési mintázatokat. A kódkeveréshez kapcsolódó didaktikai feladatok – mint a feladatkijelölés, a fogalomalkotás, a rendszerezés és az ellenőrzés – azonosítása és jellemzése nyelvpedagógiai nézőpontból közelíti meg a kódkeverés jelenségét. (Antalné 2015, Brice 2000, Clarke-Argyle 1997, Gumperz 1982, Sacks et. al. 1974, Sárvári 2022, Üstünel 2016, Walsh 2006)

A kutatás módszertanát a diskurzuselemzés és a tanórákutató módszertana alapján dolgoztam ki. A vizsgálat módszere: videós órafelvételek rögzítése, majd a tanári kommunikáció szegmentálása és annotálása diskurzuselemzési és nyelvpedagógiai szempontok mentén. Az előadás összesen tíz, hét budapesti és három vidéki középiskolai német nyelvi tanóra elemzésének példáján bemutatja a tanári magyarázatokhoz kapcsolódó módszertani és pragmatikai nyelvi megoldásokat a kódkeveréskor (Nagy–Robertson 2009, Thompson–Harrison 2014). A kutatás vizsgálati szempontjai: a tanári magyarázó megnyilatkozások

száma, időtartama, a tisztán német nyelvi, az anyanyelvi, és a kódkeverést tartalmazó tanári magyarázó megnyilatkozások aránya, valamint a kódkeverést tartalmazó tanári megnyilatkozások több szempontú elemzése. A tanórafelvételek lejegyzése és elemzése az ELAN-transzkripció szoftver (ELAN 2017. Linguistic Annotator Version: 5.2) alkalmazásával történik.

Az előadás célmeghatározással indul, majd a kapcsolódó tudományterületek fogalmait mutatja be. Az elméleti bevezetés után következik a kutatás módszerének, valamint a tanórafelvételek elemzésekor használt vizsgálati szempontoknak az ismertetése. Az előadás a vizsgált tanórafelvételekből hoz példákat a tanári magyarázó megnyilatkozásokban előforduló kódkeverésre.

Az idegennyelv-órai anyanyelvhasználat jellegzetességeinek a megfigyelése elősegíti a tanulók nyelvi készségeinek széleskörű fejlesztését, továbbá az interkulturális megértés folyamatában is fontos szerephez jut. Az idegennyelv-órai tanári kommunikáció jellegzetes megnyilatkozástípusai közül a tanári magyarázó megnyilatkozással célzottan foglalkozó kutatás eredménye hangsúlyozza a nyelvi-retorikai tudatosság és a módszertani megfontoltság szerepét a tanári kommunikációban.

Irodalom:

Antalné Szabó Ágnes 2015. Osztálytermi kommunikáció. In: Antalné Szabó Ágnes, Raácz Judit, Veszelszki Ágnes (szerk.) Mozaikok a magyar nyelvről és a nyelvhasználatról. Segédkönyv az anyanyelvi kritériumvizsgálathoz. Bölcsész- és Művészetpedagógiai Tananyagok 10.

Brice, Alejandro 2000. Code Switching and Code Mixing in the ESL Classroom: A Study of Pragmatic and Syntactic Features In: International Journal of Speech-Language Pathology 2(1):19-28

Budai László 2010. Az anyanyelv változó szerepe az idegennyelv-oktatásban - Angol nyelvi példákkal. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Clarke, David D. – Argyle, Michael 1997. Beszélgetési szekvenciák. In: Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás (szerk.): Nyelv – kommunikáció – cselekvés. Budapest: Osiris Kiadó. 565–602.

Gumperz, John 1982. Discourse Strategies. Cambridge, Cambridge University Press.

- Knipf-Komlósi, Erzsébet 2001.** Die Rolle der Variation in der deutschen Gegenwartssprache im Sprachunterricht. In: Canisius, Peter; Gerner, Zsuzsanna; Glauning, Manfred Michael (szerk.) Sprache - Kultur - Identität. Festschrift für Katharina Wild zum 60. Geburtstag. Pécs, Magyarország: JPTE (2001) 514 p. pp. 181-188.
- Krumm, Hans-Jürgen 1979.** Sprachunterricht und Sprachlernforschung. München
- Langacker Ronald, W. 1987.** Foundation of Cognitive Grammar (Vol. 1). Theoretical Prerequisites. Stanford: Stanford University Press.
- Nagy, Krisztina – Robertson, Daniel. 2009.** *Target language use in English classes in Hungarian primary schools.* In: Turnbull, Miles – Dailey-O’Cain, Jennifer (szerk.) First language use in second and foreign language learning. In: Singleton, David (szerk.). *Second Language Aquisition Multilingual Matters.* Bristol
- Sacks, Harvey – Schegloff, A. Emmanuel – Jefferson, Gail 1974.** A Simplest Systematics for the Organisation of Turn-Taking for Conversation. In: Language Vol. 50, No. 4, Part 1 (Dec., 1974) Linguistic Society of America. 696-735
- Sárvári, Tünde 2022.** A fordítás szerepe a modern idegennyelv-oktatásban. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, XV. évfolyam, 3. szám p. 173–187.
- Thompson, Gregory – Harrison, Katie 2014.** Language use in the foreign language classroom. *Foreign Language Annuals*, 47.
- Tódor Erika Mária 2005.** A kódváltás és az aszimmetrikus kétnyelvűség nyelvpedagógiai összefüggései. In: *Magyar Pedagógia*, 105. évf. 1. szám 41–58.
- Üstünel, Eda 2016.** EFL Classroom Code-Switching. Palgrave Macmillan, London
- Walsh, Steve 2006.** Investigating Classroom Discourse. New York: Taylor & Francis e- Library.

